

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ВЕКТОРИ ЕПІСТОЛЯРНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ М. КОСТОМАРОВА

Свириденко Оксана Михайлівна

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української і зарубіжної літератури

та методики навчання

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний

педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

вул. Сухомлинського, 30, Переяслав-Хмельницький, Київська обл., Україна

У статті зазначається, що письменницька епістолярна публіцистика це – одна з найхарактерніших складових національного літературного процесу доби романтизму. В українській літературі цього періоду простежується справжній «вибух» письменницької публіцистики, зокрема епістолярної. Лист давав можливість митцям оперативно, до того ж відкрито засвідчити свій протест чи згоду у тій чи іншій полеміці. При цьому в національній письменницькій епістолярній публіцистиці фактично відсутні відкриті листи, які б служили зброєю у власне літературних дискусіях. Характер розвитку та вектори спрямування української письменницької публіцистики в добу романтизму залежали не лише від тих процесів, які мали місце в національному письменстві цього періоду, але й від низки позамистецьких чинників, які впливали на його розвиток. Зрештою, у період утвердження романтизму всі дискусії в українській літературі точилися не довкола суто літературної справи. Ці дискусії завжди сягали за межі літератури й стосувалися питання бути чи не бути самобутній українській мові, літературі, культурі і, врешті-решт, українській нації та українській державності. У статті наголошується на тому, що епістолярне оформлення романтичної публіцистики лише посилювало її «сюхвилинність» (А. Погрібний), оперативність, адже лист передбачав безвідкладне прочитання й швидку відповідь, що, у свою чергу, призводило до широкого розгортання бурхливих, довготривалих полемік, якими характеризувалася романтична доба в Україні. На матеріалі аналізу зразків епістолярної публіцистики українського романтика М. Костомарова доведено, що суспільно-політична проблематика є домінуючою в публіцистичних виступах українських митців доби романтизму. У низці відкритих гострополемічних і резонансних листів, що були опубліковані на сторінках тогочасної періодики (ідеться про «Письмо к издателю «Колокола», «Письмо к редактору! По тому же поводу», «Письмо к редакторам Ливчаку и Климовичу», «Письмо к А. Д. Градовскому», М. Костомарова «Две русские народности. Письмо к редактору»), М. Костомаров відстоював ідею окремішності і самостійності українського народу, його право на самостійний розвиток, осмислював суть та можливі перспективи українсько-польських та українсько-російських взаємин. Це спрямовувало його публіцистичні виступи у суспільно-політичну площину, що цілком відповідало тогочасним національним потребам.

Ключові слова: романтизм, епістола, епістолярна публіцистика, суспільно-політична проблематика.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Аналізуючи українську письменницьку публіцистику, А. Погрібний влучно зауважив, що цей «пласт нашого письменства настільки потужний, що маємо всі підстави пов'язувати його з найпосутнішими характеристиками вітчизняного літературного процесу, передовсім – із прикметами його своєрідності. ... Якщо в більшості літератур письменницька публіцистика перебуває, можна сказати, на периферії літературного процесу., то в суспільно-культурній ситуації на взір української вона впродовж віків набуває актуалізації, перманентна непослаблюваність якої й виводить цей пласт на рівень розпізнавальних, визначальних прикмет української літератури на тлі інших літератур» [6, 45–46].

Чималий масив української публіцистики, зокрема письменницької публіцистики доби романтизму, існував в епістолярній формі. Епістолярне оформлення романтичної публіцистики лише посилювало її «сюхвилинність» (А. Погрібний), оперативність, адже лист передбачав безвідкладне прочитання й швидку відповідь, що, у свою чергу, призводило до широкого розгортання бурхливих, довготривалих полемік, якими характеризувалася романтична доба в Україні. При цьому епістолярна публіцистика українських романтиків, студіювання якої дозволило б з'ясувати специфічні особливості становлення та функціонування романтизму в Україні, залишається недослідженою. Власне ця обставина зумовила вибір теми пропонованого дослідження та аргументує актуальність порушеної у ньому проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Письменницька епістолярна публіцистика

різних періодів ХХ століття стала предметом дослідження у роботах сучасних науковців, які працюють у галузі епістолографії. Йдеться про студію В. Кузьменка «Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20-50-х років ХХ століття» та Г. Мазохи «Український письменницький епістолярій другої половини ХХ століття: жанрово-стильові модифікації». Утім, епістолярна публіцистика українських романтиків до сьогодні залишається поза увагою дослідників.

Формулювання мети і завдань статті. Мета пропонованої статті – дослідити специфіку романтичної епістолярної публіцистики, зокрема епістолярної публіцистики М. Костомарова. Мета дослідження зумовила такі основні його завдання: проаналізувати епістолярну публіцистику М. Костомарова в контексті національної літературної та суспільно-політичної ситуації, з'ясувати характер та масштаби впливу мистецьких та позамистецьких чинників на змістове наповнення епістолярної публіцистики романтика.

Виклад основного матеріалу. Поява романтизму супроводжувалася надзвичайно «бурхливим самоутвердженням» (Н. Копистянська), що не могло не позначитися на жанровій системі цього літературного напрямку. Як наслідок, у добу романтизму як у Європі взагалі, так і в Україні зокрема суттєвого розвитку набуває епістолярна публіцистика. Одна з причин цього явища – та війна, яка велася між класицизмом і романтизмом. Оглядаючи суперечки між романтиками і прихильниками літератури класицизму, французький романтик Е. Дешан, називав їх саме війною, описавши її у праці «Війна у мирний час».

Характер розвитку та вектори спрямування української письменницької публіцистики в добу утвердження романтизму цілком залежали від тих процесів, які мали місце в національному письменстві цього періоду, а також від низки позамистецьких чинників, які впливали на його розвиток. Слід зважати на те, що в українській літературі перших десятиріч ХІХ ст. спостерігаються прискорений розвиток різних напрямів, течій і стилів, що створювало умови для мирного співіснування цих напрямів, зокрема класицизму і романтизму, представники яких не йшли один на одного війною, як це було, за словами Дешана, у французькій літературі.

Водночас в українській літературі доби романтизму простежуємо справжній «вибух» письменницької публіцистики, зокрема епістолярної. Лист давав можливість митцям оперативно, до того ж – відкрито засвідчити свій протест чи згоду у тій чи іншій полеміці. При цьому в національній письменницькій епістолярній публіцистиці фактично відсутні відкриті листи, які б служили зброєю у власне літературних дискусіях. Зрештою, у період утвердження романтизму всі дискусії в українській літературі точилися не довкола суто літературної справи. Ці дискусії завжди сягали за межі

літератури й стосувалися питання бути чи не бути самобутній українській мові, літературі, культурі і, врешті-решт, державності.

Окрему сторінку романтичної публіцистики складають публіцистично-полемічні студії М. Костомарова, які стосувалися українського питання у найширшому розумінні. Як зазначає Я. Козачок, «гострі дискусії Костомарова часто переходили в площину суспільно-політичну». При цьому, за спостереженнями науковця, М. Костомаров «мав хист мислення і в ретроспективі, і в перспективі, а в своїй сучасності бачив причинно-наслідковий взаємозв'язок. Ці риси, як і талант письменника, зробили Костомарова першорядним полемістом, котрий обстоював ідею національної самоідентифікації українців» [1, 188].

До теми української історії та української сучасності звертався М. Костомаров у своєму відкритому листі до О. Герцена, який разом із М. Огарьовим видавав газету «Колокол» (1857–1867). «Письмо к издателю «Колокола», якому О. Герцен дає назву «Україна», на шпальтах газети було опубліковано 15 січня 1860 року без зазначення імені адресанта (із М. Костомарова на той час ще не була знята заборона підписувати твори своїм ім'ям). Цей лист, що містив огляд української історії і сучасного стану справ в Україні, був вдячною відповіддю М. Костомарова на проукраїнську позицію О. Герцена, який 15 січня 1859 року на сторінках «Колокола» писав і про українську козацьку республіку, і про те, що Б. Хмельницький не з любові до Москви, а з нелюбові до Польщі «віддався» російському царю, і про право українців на рідну мову тощо. Лист М. Костомарова завершувався надзвичайно смисловою фразою, яка могла існувати хіба що на сторінках цієї невідцензурної газети, що видавалася в Лондоні: «Нехай же ані великороси, ані поляки не називають своїми землі, заселені нашим народом», – підсумовував адресант [3, 37].

Національного питання стосувалася й праця М. Костомарова «Дві руські народності. Лист до редактора», у якій автор відстоював ідею окремішності і самостійності українського народу. Уперше ця наукова студія М. Костомарова була опублікована на сторінках часопису «Основа» (№ 3, 1861), редактором якого був В. Білозерський. Ця стаття традиційно тлумачиться як «азбука українського націоналізму» (М. Драгоманов) чи як «Євангеліє українського націоналізму» (Д. Дорошенко), оскільки у ній М. Костомаров із певними оглядами на цензуру доводив окремішність українського народу.

Вибудовуючи доказову схему відрубності української нації, її самобутності, М. Костомаров апелював до найдавніших часів, констатує, що історичні умови суттєво вплинули на племена східнослов'янської групи і спричинили появу двох цілковито відмінних народностей, що представляють два протилежні національні типи. При цьому учений акцентував давність України (Русі),

яку станом на XI століття характеризував як сильну централізовану державу. Натомість історію Ростовсько-Суздальсько-Муромсько-Рязанської землі він виводив лише з середини XII століття. М. Костомаров вказував і на зовнішні, і на внутрішні відмінності поміж росіянами, які в листі фігурували як «великороссияне», та українцями, які в кореспонденції називалися «южно-руссами». Ця новоявлена назва ніколи, з огляду на ментальну специфіку українців, не прищепиться в Україні, писав М. Костомаров, здійснюючи характеристику української духовності. Він виступив і проти принизливого для українців ймення «хохол». Кореспондент наголошував, що українці різняться від росіян ментальністю, світобаченням і світовідчуттям, багатою уявою, поетичністю душі, ставленням до Бога, церкви, іновірців, іноземців, до свободи та демократії, ставленням до громади та сім'ї, а особливо – до жінки-матері. Цей перелік відмінностей, перерахованих у листі, був підкріплений яскравими прикладами з буття обох народів.

Залишаючись на патріотичних позиціях, М. Костомаров демонструє об'єктивний погляд на українську та російську ментальність. Науковець, наприклад, наголошував, що в колективізмі російського народу полягає сила російської держави. Натомість індивідуалізм українців, яким не раз бракувало міцності на шляху до мети, – це причина багатьох невдач в українському державотворенні. Водночас, аналізуючи психологію російського імперіалізму та колоніальну політику російської держави в діахронічному аспекті на матеріалі конкретних історичних фактів, М. Костомаров доводив, що Московське князівство ще від самого свого початку тяжіло до збирання сусідніх земель під владу сильного володаря.

У відкритому листі, адресованому до В. Білозерського, М. Костомаров не просто заявляв про існування окремої української народності, але й констатував, що ця народність характеризується «притязаннями на равныя гражданские права в области слова и мысли», тобто на ті ж права, які має народність панівна, російська [2, 35]. І це в той час, коли панівна російська народність упродовж останніх століть дозволяла собі найрізноманітніші вольності, що, наприклад, призвело до того, що «у южнорусскаго народа как-будто было похищено его прозвище» [2, 41].

На тлі таких глибоких роздумів дивними виглядали ті парадоксальні за своїм характером висновки, які робив адресант наприкінці листа, пропагуючи об'єднання України та Росії: «Между нами и поляками не может быть такой обмены, такого соединения и братства, как с великоруссами». Характерно, що він досить сміливо заявляв, що українці більше схожі з поляками, аніж із росіянами. Запорукою міцності союзу між українцями та росіянами М. Костомаров вважав ті кардинальні (несумісні, як він сам доводив у своєму листі до В. Білозерського) відмінності, які

існують поміж цими двома націями: «Последние по характеру противоположны нам, но именно это и служит ручательством необходимости этой связи: у великоруссов есть то, чего у нас нет, а мы с своей стороны можем наполнить пробелы в их народности» [2, 79]. Складно судити наскільки відвертим у цьому листі був М. Костомаров, на той час професор історії Санкт-Петербурзького імператорського університету, якому, як зауважує Я. Козачок, нерідко доводилося «робити «уклін» у бік офіційної влади і підводити свої роздуми до вимушеного висновку» [1, 118].

У наступні роки, тобто в роки реакції, коли почалося переслідування М. Костомарова як українофіла та прибічника малоросійського сепаратизму, а згодом – ще й як нібито прихильника польського повстання 1863-1864 років, із-під його пера з'являється низка гострих листів-протестів та листів-відповідей. Так, на сторінках газети «День» (№ 29, 1863) він публікує «Письмо к редактору! По тому же поводу», у якому пристрасно відстоює свої українофільські переконання, а водночас підкреслює свою «благонадійність». «День» був тижневиком й виходив у Москві у 1861–1865 роках під редакцією І. Аксакова, зберігаючи певну опозиційність до влади, яка взагалі була властива виданням слов'янофілів. Тижневик «День», а фактично І. Аксаков, вступився за М. Костомарова у той момент, коли його зацьковували такі видання, як «Современная летопись», «Московские ведомости», «Киевский телеграф», «Вестник Юго-западной и Западной России», вказуючи на його одіозність як ідеолога українського національного питання. Тож, звертаючись до І. Аксакова, М. Костомаров писав: «Позвольте еще раз сказать вам от всей души горячее спасибо за ваше разумное слово о предоставлении полной свободы нашему делу... А такие выходки, как статьи Московских Ведомостей, Киевского Телеграфа, Вестника Говорского, что такое, как не крайнее насилие? Многие, прочитавши их и увидевши, что наше дело считают государственным преступлением, от страха, а не от убеждения, побоятся идти с нами рука об руку» [4, 514]. Увесь зміст листа це – спроба М. Костомарова, який переймався питанням відкриття українських шкіл та видання україномовних підручників, довести відсутність будь-якого зв'язку поміж цим проектом та намаганнями прищепити українській аудиторії любов до федералізму.

Для об'єктивного розуміння феномену М. Костомарова як суспільно-політичного діяча надзвичайно вартісним є його відкритий лист «Письмо к редакторам Ливчаку и Климковичу», опублікований на шпальтах московфільського часопису «Славянская заря» (1867, № 1. С. 18–22), що виходив у Відні під редакцією Й. Лівчака та К. Климковича, українців-галичан які у 60-х роках XIX століття мешкали у Відні. Й. Лівчак редагував не лише «Славянскую зарю» (1867–1868), але й часописи «Страхопуд» (1863–1868), «Золотая

грамота» (1864–1866), у яких пропагував ідеї панславізму, наголошуючи на потребі від'єднання слов'янських земель від Австро-Угорщини й об'єднання їх довкола Росії. Й. Лівчак був особисто знайомий із М. Костомаровим і зустрівся з ним та з П. Кулішем і В. Білозерським у Варшаві у 1865 році. У 1867 році разом із Я. Головацьким Й. Лівчак брав участь у делегації закордонних слов'ян на Всеросійську етнографічну виставку, а також у Слов'янському з'їзді, що пройшов у Москві. Сам з'їзд, а також ті домовленості, яких було досягнуто по його завершенню (йшлося, зокрема, про фінансування російським урядом російськомовної преси в Австро-Угорщині) в офіційному Відні розуміли як свідчення близьких імперських планів Росії щодо слов'янських земель Австро-Угорщини.

Лист М. Костомарова до Й. Лівчака та К. Климковича був написаний на підтримку ідеї слов'янської єдності і стосувався дискусії про доцільність засвоєння російської мови всіма слов'янськими народами. Але насправді у ньому кореспондент детально тлумачив «панросійський» варіант панславізму, тобто його можливість, доцільність і можливі наслідки. У цьому листі М. Костомаров позиціонує себе як представника слов'ян російських, а Й. Лівчака та К. Климковича – як слов'ян Австрійської держави. М. Костомаров у своєму листі погоджувався зі своїми опонентами у тому, що подальше приєднання слов'ян до і без того вже досить об'ємної Російської імперії, до того ж приєднання за допомогою застосування сили чи обману, буде однаково шкідливим і для Росії, і для Австро-Угорщини. Така ідея, за словами М. Костомарова, має залишитися нездійсненою мрією, бо її втілення може призвести до пролиття океану крові, до придушення думки, слова і совісті. Утворення великих імперій, на думку історика й публіциста, – це не завжди благо для народів. Пояснюючи свою позицію, він наводив для прикладу ситуацію, що склалася в Російській імперії. Ця імперія, багатозначно стверджував М. Костомаров, немало терпить через свою так звану «обширність». У листі М. Костомаров припускав, що до Російської імперії ще можуть приєднатися певні слов'янські народи, але виключно народи ті, які стоять на сході нижче щодо суспільного і духовного розвитку від народу Російської імперії. У результаті таке приєднання принесе цим народам користь [5, 216]. При цьому у читачів відкритого листа цілком логічно виникало запитання: яким же народам корисно буде (із огляду на низький суспільний та духовний розвиток) приєднатися до Російської імперії? Адже М. Костомаров не боявся констатувати, що слов'яни тогочасної Австрійської імперії, наприклад, пішли у своєму культурному розвитку набагато далі у порівнянні зі слов'янами Російської імперії. Тож приєднання цих слов'ян до Російської імперії негативно позначилося б на їхній історичній долі. За своїм розвитком нижче

стояли хіба що балканські слов'яни, які на той час потерпали від турецького гніту. Тож питання про можливе приєднання нових слов'ян до Російської імперії, згідно з концепцією М. Костомарова, мало залишитися нездійсненою мрією.

При цьому відкритий лист М. Костомарова містив несподіваний подальший поворот. Після аргументованого заперечення панрусизму й можливої експансії Росії на Захід автор листа обговорював можливість проголошення російської мови мовою міжнародного спілкування усіх слов'ян. Публіцист наголошував, що запровадження російської мови у всеслов'янському світі не повинно супроводжуватися переслідуванням чи знищенням інших слов'янських мов (за М. Костомаровим – нарід) [5, 217]. Утім, із огляду на український приклад, тобто на історію та масштаби русифікаторської мовної політики в Україні, яка обернулася на лінгвоцид, на це навряд чи слід було розраховувати. М. Костомаров не міг не розуміти цього.

Як зазначає Я. Козачок, думка М. Костомарова про те, що російська мова може стати засобом всеслов'янського спілкування, є найбільш вразливим місцем у його статті. Утім, навряд чи можна погодитися з твердженням цього ж таки дослідника, який наполягає, що з цього відкритого листа проступає «далекоглядність досвідченого політичного діяча, котрий розумів небезпеку зіткнення могутніх імперій для долі простих людей і наперед закликав їх до духовного єднання на основі спільних коренів» [1, 227]. Доречно припустити, що цією парадоксальною відносно попереднього змісту статті тезою про можливість і доречність мовної експансії Росії на Захід М. Костомаров урівноважував свої надзвичайно сміливі, гострополітичні думки щодо російської загрози для Європи, висловлені на початку відкритого листа з розрахунку на те, що Європа їх почує.

Характерно, що «подвійність» (Я. Козачок) М. Костомарова як автора відкритого листа до Й. Лівчака та К. Климковича не пройшла повз увагу його запеклих опонентів. Йдеться, зокрема, про редактора «Московских ведомостей» М. Каткова, який на сторінках газети (1867, № 170) звинуватив М. Костомарова у роздвоєнні думки та відсутності принципової позиції. На це М. Костомаров відкрито відповів на шпальтах петербурзької газети «Голос» (1867, № 218) так: «Яку ж іншу дружню пораду могла дати поміркована розумна російська людина в газеті російської мовою, яка видається в австрійській столиці в трьох тисячах кроків від імператорського бурга? Всякий інший напрямок призив би до переслідування редакції урядом і закриття газети» [5, 219].

Поява чималої кількості відкритих листів М. Костомарова була зумовлена його увагою до українсько-польських та російсько-польських взаємин як у минулому, так і на сучасному етапі. Польське питання, зокрема зовнішня політика Польщі, опиняються під пильним поглядом М. Костома-

рова у період польського повстання 1863 року, а надто в перше десятиліття після його поразки. Засуджуючи в цілому політику Польщі щодо України, М. Костомаров закликав Росію не вірити в щирість ідеї слов'янського примирення, яку проголосила Польща у наступні роки після придушення повстання. Результатом подібних міркувань публіциста стає стаття «Полякам-миротворцям» (1877), у якій він пише про польську загрозу для всієї Російської імперії, несподівано виступаючи при цьому на захист її територіальної та суспільно-політичної єдності. Ця стаття не пройшла повз увагу опонентів М. Костомарова. Зокрема, на шпальтах «Санкт-Петербуржских ведомостей» (1877, № 213) у полеміку з публіцистом вступив професор Петербурзького університету О. Д. Градовський, який доводив, що Польща, отримавши непростий урок в останнє десятиліття, саме в Росії вбачає свою опору. У відповідь М. Костомаров пише відкритого листа «Письмо к А. Д. Градовскому», що був опублікований на сторінках видання «Новое время» (1877, № 573). Критикуючи польську націю і польську владу, М. Костомаров водночас демонстрував свою повагу до сусіднього народу, який мав і «польського Шекспіра», і «польського Гейне», і «польського Дікенса». Із листа М. Костомарова озивався український патріот, який картав заполітизовану російську літературну критику, що несправедливо засудила українських літературних авторитетів, скинувши їх із «постаменту» [5, 262]. Публіцист аргументовано доводив у своєму від-

критому листі, що патріотизм і історична правда – це поняття не завжди тотожні: «Неможливо всіх змусити думати так, як вам хочеться, а якщо змусите нас усіх говорити не те, що думаємо, то яка вам користь із цього? Хіба приємно вам буде знати, що ми говорили не! правду зі страху перед вами і на угоду вам» [5, 262].

Таким чином, характер розвитку та вектори спрямування української письменницької публіцистики в добу романтизму залежали не лише від тих процесів, які мали місце в національному письменстві цього періоду, але й від низки позамистецьких чинників, які впливали на його розвиток. Суспільно-політична проблематика є домінуючою в публіцистичних виступах українських митців доби романтизму, зокрема М. Костомарова. У низці відкритих гострополемічних і резонансних листів, що були опубліковані на сторінках тогочасної періодики (йдеться про «Письмо к издателю «Колокола», «Письмо к редактору! По тому же поводу», «Письмо к редакторам Ливчаку и Климовичу», «Письмо к А. Д. Градовскому», М. Костомарова «Две русские народности. Письмо к редактору»), М. Костомаров відстоював ідею окремішності і самостійності українського народу, його право на самостійний розвиток, осмислював суть та можливі перспективи українсько-польських та українсько-російських взаємин. Це спрямовувало його публіцистичні виступи у суспільно-політичну площину, що цілком відповідало тогочасним національним потребам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козачок Я. В. Українська ідея: з вузької стежки на широку дорогу (художня і науково-публіцистична творчість Миколи Костомарова). Київ: Видавництво НАУ, 2004. 350 с.
2. Костомаров Н. Две русские народности. Основа. 1861. № 3. С. 33–80.
3. Костомаров М. «Письмо до видавця «Колокола» / переклад М. Гнатюк. Львів: Накладом українсько-руської спілки у Львові, 1902. 37 с.
4. Костомаров Н. И. Русские инородцы. Москва: Чарли, 1996. 608 с.
5. Науково-публіцистичні і полемічні писання Костомарова [Зібрані заходом академічної комісії української історіографії / За ред. М. Грушевського]. Київ: ДВУ, 1928. 316 с.
6. Погрібний А. До розуміння феномена письменницької публіцистики. Слово і час. 2007. № 4. С. 45–52

REFERENCES

1. Kozachok, Ya. V. (2004). *Ukrainska ideia: z vuzkoi stezhky na shyroku dorohu (khudozhnia i naukovo-publitsystychna tvorchist Mykoly Kostomarova)* [Ukrainian concept: from narrow path to wide road (Mykola Kostomarov's artistic and scientific-journalistic work)]. Kyiv: Vydavnytstvo NAU [in Ukrainian].
2. Kostomarov, N. (1861). *Dve russkie narodnosti* [Two Russian folk characters]. *Osnova*. № 3 [in Russian].
3. Kostomarov, M. (1902). «*Pysmo do vydavtsia «Kolokol» / pereklav M. Hnatiuk* [«A letter to the publisher of «Kolokol» / translated by M. Hnatiuk]. Lviv: Nakladom ukrainsko-ruskoj spilky u Lvovi [in Ukrainian].
4. Kostomarov, N.I. *Russkie inorodtsy* [Russian outlanders]. Moskva: Charli, 1996 [in Russian].
5. *Naukovo-publitsystychni i polemichni pysannia Kostomarova* [Zibrani zakhodom akademichnoi komisii ukrainskoi istoriografii] [Kostomarov's scientific-journalistic and polemic writing [Collected by academic committee of Ukrainian historiography] (1928) / Za red. M. Hrushevskoho]. Kyiv: DVU [in Ukrainian].
6. Pohribnyi, A. (2007). *Do rozuminnia fenomena pysmennytskoi publitsystyky* [Towards understanding of writerly publicism phenomenon]. *Slovo i chas*. № 4 [in Ukrainian].

SOCIAL AND POLITICAL EMPHASIS OF M. KOSTOMAROV'S EPISTOLARY PUBLICISM

Svyrydenko Oksana Mykhailivna

Candidate of Philology

Associate Professor of the Department of Ukrainian and

Foreign Literature and Teaching Methods

SHEI «Pereiaslav-Khmelnytsky Hryhoriy

Skovoroda State Pedagogical University»

Sukhomlynskooho Str., 30, Pereiaslav-Khmelnytskyi, Kyivska obl., Ukraine

In the paper, the author points out that, writerly epistolary publicism is one of the most specific elements of national literary process during Romantic period. A real «explosion» of writerly publicism, epistolary in particular, can be traced in Ukrainian literature of this period. A letter allowed the artists to express their objection or agreement in any dispute immediately as well as openly. However, open letters, which could serve as arguments in literary discussions, are virtually non-existent in national writerly epistolary publicism. The developmental character and direction vectors of Ukrainian writerly publicism during Romantic period depended not only on the processes taking place in the national writing of that period, but also on a number of extra-artistic factors influencing its development. Admittedly, in the process of Romanticism formation not all discussions in Ukrainian literature concerned only literature affairs. These discussions always reached outside literature and dealt with the issue of unique Ukrainian language, literature, culture as well as Ukrainian nation and Ukrainian national identity. In this article, the author emphasizes that the epistolary form of romantic publicism simply increased its efficiency since a letter should be read and answered immediately. This led to the emergence of boisterous and long-lasting debates, which were typical for Romantic period in Ukraine. Based on the analysis of Ukrainian romanticist M. Kostomarov's epistolary publicism extracts, the author proved that social and political issues are predominant in Ukrainian artists' publicistic statements during Romantic period. In a number of open controversial and resonant letters, which were published in those days periodical press (they are «A letter to the publisher of «Kolokol», «A letter to the editor! Regarding the same issue», «A letter to publishers Livchak and Klimkovich», «A letter to A.D. Gradovsky», «Two Russian folk characters. A letter to the editor»), M. Kostomarov upheld the idea of Ukrainian people's singularity and independence, their right for self-sufficient development, he also considered the nature and possible prospects of Ukrainian and Polish, Ukrainian and Russian relations. Aforementioned connected his publicistic statements with social and political area, and this was absolutely in compliance with national requirements of that time.

Key words: *romanticism, epistle, epistolary publicism, social and political issues.*